

8. Ушинський, К.Д. Рідне слово [Текст] / К.Д.Ушинський // Твори: У 6-ти т. – К.: Радянська школа, 1954. – Т.1. – 446 с.
9. Ушинський, К.Д. Про народність у громадському вихованні [Текст] / К.Д.Ушинський // Вибрані педагогічні твори: У 2-х т. – К.: Радянська школа, 1949. – Т.1. – 419 с.
10. Ушинський, К.Д. Про народність у громадському вихованні [Текст] / К.Д.Ушинський // Твори: У 6-ти т. – К.: Радянська школа, 1954. – Т.1. – 446 с.
11. Ушинський, К.Д. Про користь педагогічної літератури [Текст] / К.Д.Ушинський // Твори: У 6-ти т. – К.: Радянська школа, 1954. – Т.1. – 446 с.
12. Ушинський, К.Д. Детский мир и хрестоматия. Родное слово [Текст] / К.Д.Ушинський // Твори: У 6-ти т. – К.: Радянська школа, 1954. – Т.3. – 800 с.
13. Е. И-в. [Тимковский Илья Федорович] [Текст] // Юридический факультет Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805-1905) / Под ред. проф. М.П. Чубинского и проф. Д.И. Багаляя. – Харьков, 1908. – 191 с.
14. Духнович, О.В. Народна педагогія в пользу училищ й учителей сельских [Текст] / О.В. Духнович // Хрестоматія з історії педагогіки. Частина I. Вітчизняна школа і педагогіка / М.Ю.Рисіна, А.А.Сбруєва. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2003. – 299 с.
15. Пирогов, М.І. Питання життя [Текст] / М.І.Пирогов // Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки / Укладачі: Васюк О.В., Сопівник І.В. – К.: ДАКККіМ, 2011. – 600 с.
16. Костомаров, Н. О преподавании на южнорусском языке. Мысли южнорусса [Текст] / Н. Костомаров // Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX-XX ст.). Хрестоматія / Упоряд.: Л.Д.Березівська та ін. – К.: Наук. Світ, 2003. – 418 с.
17. Юркевич, П.Д. Серце и его значение в духовной жизни человека [Текст] / П.Д.Юркевич // Философские произведения / Составители: А.И.Абрамов и др. – М.: Правда, 1990. – 418 с.
18. Куліш, П. Граматка [Текст] / П.О.Куліш. – СПб., 1857. – 149 с.

БУРОВА Е.В.,

*аспірантка кафедри педагогіки вищої школи
Державного вищого навчального закладу
“Донбаський державний педагогічний університет*

БУРОВ Ю.В.,

*асистент кафедри валеології та корекційної медицини
Державного вищого навчального закладу
“Донбаський державний педагогічний університет*

УДК [378.147.091.3+373.5.091] (477)“19”

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ “ВИЩИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД – ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА” ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядається сутність проблеми організації педагогічної практики студентів. Особлива увага приділяється питанням взаємодії вищих педагогічних навчальних закладів і загальноосвітніх шкіл. Розкриваються основні форми та методи навчання, що впливали на покращення підготовки студентів до практики. Визначено основні етапи в організації практики. З'ясовано основні завдання в період проходження практики в загальноосвітній школі. Підкреслено, що педагогічна практика студентів обов'язкова складова навчального процесу ВПНЗ.

Ключові слова: взаємодія, організація, педагогічна практика.

В статье рассматривается сущность проблемы организации педагогической практики студентов. Особое внимание уделяется вопросам взаимодействия высших педагогических учебных заведений и общеобразовательных школ. Раскрываются основные формы и методы обучения, влияющие на улучшение подготовки студентов к практике. Определены основные этапы в организации практики. Выявлены основные задачи в период прохождения практики в общеобразовательной школе. Подчеркнуто, что педагогическая практика студентов обязательная составляющая учебного процесса ВПУЗ.

Ключевые слова: взаимодействие, организация, педагогическая практика.

The article considers the nature of the problem of organization of students' teaching practice. Particular attention is paid to the interaction between higher educational establishments and schools. The basic forms and methods of teaching practice, which influence the improvement of students' preparation to school-based practice are revealed. The basic steps in organizing school-based practice are defined. The main tasks during school-based practice in secondary school are found. It is emphasized that students' teaching practice is an essential part of the educational process of higher educational establishment.

Keywords: interaction, organization, teaching practice.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни в житті суспільства зумовлюють оновлення загальнопедагогічної та методичної підготовки вчителів, удосконалення форм, методів, засобів

організації навчально-виховного процесу. Важливою складовою професійної педагогічної підготовки є практика. Педагогічна практика студентів і педагогічна наука – сполучна ланка між

навчальним та науковим процесом, набуттям теоретичних знань і вмінням застосовувати їх на практиці. Це одна з основних складових у підготовці фахівців до оволодіння майбутньою професією. Педагогічна практика організовується у школах, дитячих садках, школах-інтернатах та інших навчально-виховних закладах.

На сьогодні у багатьох вищих педагогічних навчальних закладів виникають певні труднощі в організації навчально-виховного процесу під час проведення педагогічної практики у загальноосвітній школі.

Аналіз доробку провідних дослідників проблем вищої та середньої школи дозволяє стверджувати, що теоретичні знання, здобуті під час вузівської лекції, закріплювалися і впроваджувалися у практичній діяльності школи. Зокрема, після вивчення досліджень А.Усової, В.Черкасова, В.Зав'ялова можна зробити висновок, що зв'язки діяльності кафедр педагогічних вузів та шкіл налагоджувалися недостатньо. Це призводило до серйозних розбіжностей у студентів щодо трактування форм та методів навчання, педагогічних прийомів, що ставило під сумнів доцільність теоретичної вузівської методики навчання та практичного її застосування у школі. Вивчення методичних проблем „у відриві” від загальнопедагогічних основ навчально-виховного процесу у школі негативно позначалося на рівні практичної підготовки студентів до професійної діяльності [4, с. 35-36].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації та проведення педагогічної практики присвятили свої праці І. Богданова, В. Гриньова, В. Лозова, В. Майборода, І. Прокопенко, А. Троцько та ін.; проблеми застосування теорії на практиці за допомогою змісту, форми й методів навчання – О. Абдулліна, Н. Загрязкіна, В. Краєвський та ін.; процесу формування особистості педагога – А. Бондар, Н. Кузьміна, В. Сластеніна, О. Щербакова. У дисертаційних роботах і монографічних виданнях О. Глузмана, Н. Дем'яненко, М. Євтуха, Н. Козакової, В. Лугового, О. Лук'янченка, М. Ярмаченка висвітлювалися питання професійної підготовки майбутнього вчителя та організації практики.

Отже, історичний досвід досліджень щодо проведення педагогічної практики майбутніх учителів, які б висвітлювали специфіку практичної підготовки з цього фаху, досі залишається закритим для широкого загалу освітньо-наукових кіл.

Формулювання цілей статті. Розкрити основну сутність взаємодії вищих педагогічних навчальних закладів і загальноосвітніх шкіл у період організації педагогічної практики студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 50 рр. ХХ ст. перед початком практики студенти обов'язково ознайомлювалися з термінами проходження практики згідно навчальних планів. З кожним роком кількість годин у цьому напрямі змінювалася. Наприклад, у навчальному плані 1954 р. шкільна практика студентів ІІІ курсу становила 6 тижнів, а студентів ІV курсу, порівняно з минулим роком, збільшилася на 2 тижні – і складала 8 тижнів.

Із метою ефективної організації та проходження педагогічної практики методисти кафедри педагогіки здійснювали перше знайомство студентів із роботою восьмирічної та середньої школи, школи-інтернату, школи подовженого дня, школи робітничої або сільської молоді протягом лекційних і практичних занять [9, с. 10].

Так, підвищенню рівня організації педагогічної практики студентів сприяла взаємодія вищого навчального педагогічного закладу та загальноосвітньої школи. Провідні викладачі кафедри педагогіки проводили для студентів і вчителів шкіл спецкурси з питань роботи класного керівника. Відповідно до цього попередній підготовці студентів до практики сприяло вдосконалення набутих знань: детальна розробка програм практики, підготовка наочних посібників, ознайомлення з планами навчальної та виховної роботи школи. Якість практики залежала від усвідомлення студентом правильності вибору професії, психологічної готовності до педагогічної практики та важливості основних компонентів педагогічної майстерності та самоосвіти [6, с. 89-90].

На допомогу студентам для роботи на практичних заняттях викладачі кафедри педагогіки розробляли інструктивно-методичні вказівки, опрацьовуючи які вони оволодівали навичками організації та проведення виховних заходів, аналізували роботу досвідчених учителів.

У 70 рр. ХХ ст. найбільш вдалу форму контролю за проходженням практики студентами знайшла кафедра педагогіки Херсонського педагогічного інституту. Перед проходженням практики кожен студент отримував пам'ятку та щоденник, у якому вчитель-методист записував завдання на наступні 2-3 тижні й оцінював роботу практиканта [1, с. 84].

Робота в цьому напрямку була проведена і в інших вищих педагогічних інститутах (Ворошиловградський, Вінницький, Кам'янець-Подільський, Луцький, Тернопільський), де продовжувалася розробка та видання інструктивно-методичних матеріалів з організації та проходження педагогічної практики на допомогу викладачам-методистам і студентам. Кафедра з піонерської роботи Ворошиловградського педінституту на громадських засадах надавала практикантам допомогу в підготовці до проведення позакласної та

виховної роботи в школах [7, с. 10-15]. На кафедрах педагогіки та психології Полтавського, Ровенського, Харківського, Уманського педагогічних інститутів була добре організована робота із проведення підсумкових конференцій з практики. Кафедри суспільних наук Кримського, Київського, Тернопільського та інших педінститутів завдяки таким формам і методам надавали допомогу студентам-практикантам: розробляли тематику лекцій та конференцій, підбирали художню літературу для проведення шкільних віршованих читань, надавали консультації. Так, у Кримському педагогічному інституті на допомогу класним керівникам шкіл був створений факультет педагогічної майстерності, під час навчання на якому велика увага приділялася підготовці студентів до роботи за новими програмами та підручниками, проведенню факультативних занять у школі [7, с. 10-15].

Успіх педагогічної практики значною мірою залежав від місця проходження практики. У Черкаському педагогічному інституті з ініціативи ректорату та деканату було розроблено систему попереднього вивчення досвіду роботи кращих учителів шкіл. Відповідними кафедрами ВПНЗ вивчалася навчальна робота школи та здійснювався добір кваліфікованих учителів, які б здійснювали керівництво практикою. Це було одним з найефективніших рішень щодо організації та проведення педагогічної практики студентів [3, с. 26].

У підготовці майбутнього вчителя провідна роль належала кафедрам педагогіки вищих педагогічних навчальних закладів. Перед початком педагогічної практики обов'язково проводилася установча науково-методична конференція, яка чітко визначала зміст, завдання, мету теоретичного навчання та практичного його застосування, надавалася консультація з написання психолого-педагогічної характеристики, виховної й освітньої ролі організації практики. Велика увага в цьому питанні приділялася процесу розподілу студентів між учителями, класами; забезпеченню практикантів належною літературою із психології, педагогіки та методики навчання й викладання.

У період організації та проведення педагогічної практики студентам давали такі завдання:

- спостерігати та занотовувати зразки педагогічного процесу: яскраві уроки, виховні позакласні заходи, чітко організовану роботу класного керівника;
- самостійно аналізувати життя класу: окремих учнів, якість уроків та позаурочних занять;
- підготувати, провести та захистити: пробний урок, позакласний виховний захід;
- проаналізувати підручники;
- порівнювати та збагачувати педагогічний досвід [8, с. 45].

Під час проведення установчої науково-методичної конференції розкривався зміст етапів організації та проведення педагогічної практики:

1. Завідувач практикою за 6 тижнів до її початку збирав керівників факультету з метою повідомлення:

- дати проведення установчої конференції;
- терміну проходження практики для студентів;
- завдань і мети практики;
- місця проведення практики;
- особливостей проходження практики;
- основних вимог до практики.

2. Керівник практикою протягом 2-х тижнів до її початку готував інформацію щодо:

- кількості студентів-практикантів;
- можливостей шкіл у забезпеченні проходження практики;
- договору між вищим педагогічним навчальним закладом і загальноосвітньою школою;
- матеріально-технічного забезпечення практики школами;
- необхідних документів для проходження практики студентами-практикантами.

3. Керівник практикою під час проходження практики у школі:

- знайомив студентів із керівництвом, учителями-предметниками, учнями та уставом школи;
- контактував з методистами школи та практикантами;
- контролював присутність студентів у школі;
- перевіряв ведення щоденників та конспектів уроків.

4. Студент під час практики повинен був підготувати:

- психолого-педагогічну характеристику;
- сценарій проведення виховних заходів у класі та школі;
- конспекти уроків.

5. Керівник практикою наприкінці проходження практики оцінював результати діяльності студента у школі з урахуванням характеристики, яку надавала адміністрація школи та учитель-предметник.

З метою упорядкування та систематизації набутих знань під час проходження педагогічної практики було проведено підсумкову науково-методичну конференцію, де узагальнювався досвід найкращих шкіл, учителів-методистів, студентів.

Отже, педагогічна практика перетворилася на суспільнокорисну працю студента та підготовку майбутнього фахівця. Важливо підкреслити, що за відсутності необхідної кількості методистів педагогічних інститутів значну кількість годин з керівництва педагогічною практикою було надано провідним учителям шкіл. Взаємодія викладачів педагогічних інститутів та учителів шкіл забезпечувала формування у студентів-практикантів умінь та навичок роботи у школі. Спільна робота

викладачів та учителів мала позитивний вплив на якість проходження педагогічної практики студентами педагогічних інститутів [5, с. 10-11].

Велику роль у організації педагогічної практики студентів відігравав учительський колектив школи. Досвідчені вчителі завжди були зразком для студентів-практикантів. Відвідування уроків кращих учителів і вивчення їх досвіду роботи дозволяло студентам набувати цінних знань і вмінь, необхідних для самостійної роботи у школі.

Педагогічні колективи шкіл у тісній взаємодії з методистами ВПНЗ вживали всіх заходів з метою ефективної організації та проведення педагогічної практики. Цінним у цьому питанні є досвід проведення педагогічної практики у деяких школах м. Києва (№ 44, 130, 49, 33 та ін.). У цих школах вчителі заздалегідь готувалися до зустрічі зі студентами. За 7-10 днів до початку практики за участі методиста інституту переглядалися навчальні шкільні плани, визначалися з учителем щодо кількості відкритих і пробних уроків студентів. Детально обговорювалися з методистом конспекти і плани уроків, до яких вносилися необхідні зміни і доповнення [2, с. 51-54].

Під час відвідування уроків учителів студенти знайомилися з планом, темою, метою уроку, а також встановлювали зв'язок з попереднім навчальним матеріалом. Це дозволяло студентам усвідомити, за допомогою яких засобів учитель досягав успіху в навчанні учнів.

Після уроку проводилося його обговорення учителем, методистом та студентами. Учитель знайомив студентів зі своїми методами роботи, ділився думками щодо проведення уроку, вказував на основні методи та прийоми. Студенти ставили питання, аналізували окремі моменти уроку, висловлювали власну думку. Останнім висловлювався методист інституту, робив зауваження, націлював на подальшу роботу, оцінював урок. Методист зупинявся на методичній проблемі з метою показу студентам, як теоретичні положення методики реалізуються у практичній роботі вчителя. Таке обговорення уроків надавало позитивних результатів: вони виховували у студентів навички щодо аналізу, узагальнення матеріалу, вчили логічно будувати структуру уроку, підпорядковуючи кожен елемент його основній меті.

Отже, зустріч із першим учителем-наставником під час проходження практики, а також практична робота під його керівництвом глибоко цікавила і хвилювала студента, залишаючи на все життя незабутні спогади про людину, яка спрямувала перші його кроки до педагогічної діяльності.

Висновки. Педагогічна практика виступала джерелом навчально-виховного процесу вищих педагогічних навчальних закладів і передбачала

використання науково-теоретичних знань із педагогіки, психології та методики виховання, вона сприяла формуванню у студентів професійних умінь та навичок майбутньої професії. Завдяки взаємодії викладачів вищих педагогічних навчальних закладів з учителями загальноосвітніх шкіл визначилися основні етапи та завдання в організації педагогічної практики. Тому найбільш вдалим засобом у підготовці студентів до роботи у школі була якісна педагогічна практика, яка допомагала відчувати реалії шкільного життя й максимально наблизитися до обраної професії.

Список джерел:

1. Антоненко, С.С. Деякі питання підготовки студентів педвузів до виховної роботи в школі [Текст] / С.С.Антоненко // Вища і середня педагогічна освіта. Республіканський науково-методичний збірник. – К.: Вища школа. – Вип. № 6, 1973. – С. 84.
2. Бугайко, Т.Ф. Організація педагогічної практики студентів [Текст] / Т.Ф.Бугайко, Ф.Ф.Бугайко // Радянська школа. – 1952. – № 10. – С. 51-54.
3. Гусак, М.П. Про деякі питання підготовки майбутнього вчителя [Текст] / М.П. Гусак // Вища і середня педагогічна освіта. Республіканський науково-методичний збірник. – К.: Вища школа. – Вип. № 6, 1973. – С. 26.
4. Лутфуллін, В.С. Взаємозв'язок загальнопедагогічної та методичної підготовки вчителя [Текст] / В.С.Лутфуллін // Вища педагогічна освіта. – К., 1994. – Вип. № 17. – С. 35-36.
5. Макрушевич, А.И. Задачи кафедр педагогики в свете Закона об укреплении связи школы с жизнью [Текст] / А.И.Макрушевич // Советская педагогика. – 1960. – № 2. – С. 10-11.
6. Молчанова, Г.І., Кабанова, Т.І. Шляхи підвищення ефективності педагогічної практики студентів [Текст] / Г.І.Молчанова, Т.І.Кабанова // Проблема удосконалення навчального процесу в педагогічному вузі: Матеріали Республіканської науково-практичної конференції. – К, 1975. – С.89-90.
7. Наказ № 111 від 29 травня 1970 року “Про стан та заходи до поліпшення організації і проведення педагогічної практики в педагогічних інститутах республіки” [Текст] // Інформаційний збірник Міністерства народної освіти Української РСР. – № 15. – 1970. – С. 10-15.
8. Волковский, А.Н. О педагогической практике студентов III и IV курсов педагогических институтов по воспитательной работе в школе [Текст] / А.Н.Волковский // Советская педагогика. – 1947. – № 9. – С. 45.
9. Пічугін, В.Г. З досвіду роботи Луганського педагогічного інституту ім. Т.Г.Шевченка [Текст] / В.Г.Пічугін // З досвіду роботи педагогічних вузів Української РСР [Упорядкували В.О.Вікторов, І.В.Капелюшний]. – К.: Радянська школа, 1964. – С. 10.